

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO**  
**ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG**

**NGUYỄN THỊ MỘNG THƠ**

**HÌNH TƯỢNG NHÂN VẬT TRẺ EM TRONG SÁNG TÁC**  
**CỦA THẠCH LAM, NAM CAO, NGUYỄN HỒNG**  
**TRƯỚC CÁCH MẠNG THÁNG TÁM 1945**

**Chuyên ngành : Văn học Việt Nam**

**Mã số : 60.22.34**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ**  
**KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN**

**Đà Nẵng - Năm 2011**

Công trình được hoàn thành tại  
**ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG**

Người hướng dẫn khoa học: **TS. BÙI THANH TRUYỀN**

Phản biện 1: **TS. NGUYỄN THANH SƠN**

Phản biện 2: **PGS.TS. HỒ THẾ HÀ**

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm Luận văn thạc sĩ Khoa học Xã hội và Nhân văn họp tại Đại học Đà Nẵng vào ngày 12 tháng 11 năm 2011.

*\* Có thể tìm hiểu luận văn tại:*

- Trung tâm Thông tin - Học liệu, Đại học Đà Nẵng
- Thư viện trường Đại học Sư phạm, Đại học Đà Nẵng.

## MỞ ĐẦU

### 1. LÍ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng đều là những tên tuổi nổi bật của nền văn học Việt Nam giai đoạn 1930- 1945. Với độ già, ba tác giả này khá quen thuộc và gần gũi bởi từ lâu những sáng tác của họ đã in đậm dấu ấn trong tâm thức nhiều thế hệ.

Trong số những đại diện xuất sắc của nền văn học Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám, ngoài Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng, những người viết về những vấn đề liên quan đến trẻ em không nhiều. Đây là ba cây bút có nhiều “duyên nợ” với thế giới trẻ thơ. Không giống như nhiều tên tuổi khác trong giai đoạn văn học 1930 - 1945 thường hướng đến đề tài người nông dân bị tha hoá, bần cùng hoá, người trí thức nghèo hay những kẻ lưu manh ở đô thị, ba tác giả này còn có một mảng riêng, ghi được dấu ấn trong lòng người đọc: mảng sáng tác về đề tài trẻ em - đối tượng cần được quan tâm, yêu thương và bảo vệ. Nhờ họ, người đọc có điều kiện hiểu sâu hơn về những số phận khốn cùng, những bi kịch và thân phận con người trong xã hội thực dân phong kiến. Chính vì vậy, mảng truyện này đã hấp dẫn nhiều độc giả, nhất là trẻ em, bởi nhờ thế, người đọc nhỏ tuổi có thể tìm thấy bóng dáng mình ở đây và người lớn như được quay về với thế giới tuổi thơ của mình.

Người đọc dễ dàng nhận thấy ở mảng sáng tác có phần “lệch dòng” này, cả ba nhà văn đều có nhiều điểm chung trong quan niệm, tư tưởng cũng như phong cách nghệ thuật. Có thể xem họ là những nhân tố góp phần định hình cho sự ra đời và phát triển của văn học thiếu nhi Việt Nam hiện đại.

Tìm hiểu hình tượng trẻ em trong văn học hiện thực phê phán Việt Nam qua sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên

Hồng, mong muốn trước hết của người viết là tìm một lối riêng để khám phá địa hạt còn khá mới mẻ này, qua đó góp phần nhận diện và đánh giá khách quan vị thế của ba tác giả cho nền văn học Việt Nam hiện đại. Ngoài ra, trong chương trình Văn học, Tiếng Việt ở phổ thông hiện nay, không ít sáng tác về đề tài trẻ em của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng được đưa vào giảng dạy như: *Gió lạnh đầu mùa*, *Hai đứa trẻ* - Thạch Lam, *Thời thơ ấu* - Nguyễn Hồng... Việc thực hiện đề tài, vì thế, cũng là một cơ hội để chúng tôi nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ và khả năng nghiên cứu văn học của mình.

## 2. LỊCH SỬ VẤN ĐỀ

Ở Việt Nam cũng như trên thế giới, từ lâu đã có một bộ phận sáng tác văn học dành riêng cho thiếu nhi. Những cuốn sách đầu tiên viết cho thiếu nhi là những cuốn sách có nội dung giáo khoa và đạo lí như: Sách học vần, sách bách khoa, sách về quy tắc ứng xử... Ở thế kỉ XX, trên thế giới, văn học thiếu nhi phát triển khá đa dạng và phức tạp, ít nhiều còn bị chi phối bởi xu hướng thương mại hoặc bị pha trộn bởi sự bành trướng của văn học đại chúng. Tại Việt Nam, đến đầu thế kỉ XX mới xuất hiện *văn học thiếu nhi*. Đến nay, bên cạnh địa hạt văn chương dành cho người lớn, văn học thiếu nhi thực sự trở thành một bộ phận văn học trong nền văn học dân tộc. Thế nhưng, đến nay chưa có một công trình dài hơi nào tập trung nghiên cứu có tính chất sâu chuỗi những đóng góp của bộ phận văn học này, đặc biệt là nghiên cứu về văn học thiếu nhi trước 1945.

### 2.1. Những nghiên cứu về văn học thiếu nhi trước 1945

Phần lớn những bài viết văn học thiếu nhi trước 1945 được tập hợp trong giáo trình *Văn học thiếu nhi Việt Nam* của Lê Thị Hoài Nam và *Văn học trẻ em* của Lã Thị Bắc Lý.

Trong *Văn học thiếu nhi Việt Nam* (Nhà xuất bản Giáo dục, 2001), Lê Thị Hoài Nam có đề cập đến vấn đề khái quát văn học viết cho trẻ em thời kì trước Cách mạng, trong đó giới thiệu qua một số nhà văn hiện thực tham gia viết cho thiếu nhi như: Tô Hoài, Nam Cao, Nguyễn Hồng. Tác giả chỉ mới điếm qua tên một số tác phẩm của các nhà văn này chứ chưa đi vào nghiên cứu cụ thể.

Giáo trình *Văn học trẻ em* (Nhà xuất bản Đại học Sư phạm, 2005) của Lã Thị Bắc Lý nghiên cứu quá trình hình thành và phát triển của văn học thiếu nhi. Trong đó tác giả có nói khái quát đến văn học trẻ em thời kì trước Cách mạng tháng Tám 1945. Cũng như, Lê Thị Hoài Nam, tác giả Lã Thị Bắc Lý cũng chỉ lướt qua những tên tuổi có công khai nền, đắp móng trong buổi bình minh của văn học thiếu nhi Việt Nam hiện đại.

Ngoài ra, còn một số bài viết chủ yếu ở dạng giới thiệu tác phẩm của các cây bút văn xuôi viết về đề tài trẻ em trước Cách mạng như: *Đế mèn phiêu lưu kí*, *Đám cưới chuột* của Tô Hoài, *Bài học quét nhà* của Nam Cao...

## **2.2. Những nghiên cứu về đề tài thiếu nhi trong tác phẩm Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng**

Các hướng nghiên cứu Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng từ trước đến nay đều nghiêng hẳn sang lĩnh vực văn xuôi về đề tài nông dân, trí thức nghèo. Mảng sáng tác về thế giới trẻ thơ của họ chưa có nhiều công trình khảo cứu, phê bình mang tính hệ thống, chuyên sâu mà chỉ được đề cập theo kiểu “phân mảnh” trong một số bài viết của các tác giả Bích Thu, Đào Thị Lý, Lê Tâm Chính,...

Tuyển tập *Văn học thiếu nhi* do Vân Thanh biên soạn có bài viết "*Nhân vật trẻ thơ trong sáng tác của Nam Cao*" của tác giả Bích Thu. Ở đây, người viết chủ yếu bàn đến số phận cơ cực của những

đứa trẻ nghèo khổ, bất hạnh. Tác giả nhận định: "*Để thấy trong truyện ngắn Nam Cao là sự lầm than, nhọc nhằn, vất vả, thậm chí vô tâm, tàn nhẫn của nhân vật chính mà những đứa trẻ - nhân vật phụ - trong sáng tác của nhà văn ít tiếng cười và niềm vui, chúng chỉ biết im lặng và rơi nước mắt*" [59, trang 842].

Trong bài viết "*Thế giới tuổi thơ qua đôi mắt của Thạch Lam*", Lê Tâm Chính chú trọng đến cái nhìn của nhà văn đối với trẻ em trong các sáng tác trữ tình đượm buồn của tác giả. Đây cũng chính là nhân tố tạo nên phong cách, tính nhân văn đậm sâu cho trang viết Thạch Lam .

Còn Đào Thị Lý trong bài viết "*Nhân vật trẻ em trong sáng tác của Nguyễn Hồng trước Cách mạng tháng 8 - 1945*" đề cập đến những tuổi thơ phải chịu đựng bao đắng cay, tủi nhục, tai ương mà số phận đang trùm lên cuộc sống gia đình và bản thân chúng. Theo người viết, *nhân vật trẻ em trong sáng tác của Nguyễn Hồng có đặc điểm:*

*Là những đứa trẻ nghèo khổ, bất hạnh, không có tuổi thơ, bị xã hội dày dạn, tước đi những niềm vui, niềm hạnh phúc của mình; và đặc biệt là phải sống thiếu tình mẫu tử. Tuy vậy chúng vẫn là những đứa trẻ nhân hậu, luôn khao khát hạnh phúc gia đình, vượt lên những nỗi đắng cay, tủi nhục, dày dạn của cuộc đời để ước mơ có một cuộc sống tốt đẹp hơn. Những hình tượng nhân vật đặc biệt này dù được nhà văn khắc họa đậm nét hay thoáng qua đều tạo nên một sự thương cảm và một nỗi ám ảnh khôn nguôi đối với người đọc.*

Điểm qua như thế để thấy rằng, cho đến nay, hầu như chưa có một công trình nghiên cứu có tính quy mô, toàn diện về hình tượng nhân vật trẻ em trong văn học trước Cách mạng cũng như trong sáng tác của ba tác giả nói trên. Các bài viết đã được xã hội hóa

chỉ đề cập đến nhân vật tuổi thơ trong một tác phẩm cụ thể hoặc của một nhà văn nhất định. Vì thế, đề tài của chúng tôi vẫn bảo lưu đầy đủ tính khoa học và cấp thiết của nó.

### 3. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

#### 3.1. Đối tượng nghiên cứu

Hình tượng nhân vật trẻ em trong sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng trước Cách mạng tháng Tám năm 1945.

#### 3.2. Phạm vi nghiên cứu

- Từ những vấn đề có tính chất lý luận chung, đề tài sẽ hướng trọng tâm xem xét cách thức xây dựng hình tượng nhân vật trẻ em của ba tác giả Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng trên hai phương diện: Nội dung và hình thức nghệ thuật.

- Với mỗi tác giả, đề tài sẽ chú trọng một số tác phẩm tiêu biểu. Cụ thể là:

+ Thạch Lam: *Hai đứa trẻ, Nhà mẹ Lê, Gió lạnh đầu mùa, Tiếng chim kêu.*

+ Nam Cao : *Bài học quét nhà, Nghèo, Trẻ con không biết đói, Trẻ con không được ăn thịt chó, Từ ngày mẹ chết, Một đám cưới.*

+ Nguyễn Hồng : *Hai nhà nghề, Những ngày thơ ấu, Giọt máu, Con chó vàng .*

### 4. NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

Để tiếp cận và làm sáng tỏ các nội dung chủ yếu liên quan đến đối tượng nghiên cứu, đề tài đặt ra và giải quyết các nhiệm vụ chủ yếu sau:

- Đọc và xử lý các tác phẩm có liên quan, các tài liệu có tính chất lý luận làm cơ sở khoa học của đề tài.

- Tiến hành phân tích các đặc trưng của hình tượng nhân

vật trẻ em và đánh giá đóng góp của các tác giả Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng về mảng văn học viết cho thiếu nhi giai đoạn trước Cách mạng tháng 8- 1945.

## 5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Luận văn sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau: Phương pháp hệ thống; phương pháp phân tích, tổng hợp; phương pháp so sánh, đối chiếu và một số phương pháp khác.

## 6. ĐÓNG GÓP ĐỀ TÀI

Nghiên cứu truyện về đề tài thiếu nhi của Nam Cao, Thạch Lam, Nguyên Hồng là vấn đề khá mới, có nhiều ý nghĩa lí luận cũng như thực tiễn giảng dạy văn học ở trường phổ thông hiện nay. Vì vậy, đề tài sẽ góp phần giúp cho giáo viên Tiểu học, Trung học cơ sở, Trung học phổ thông và sinh viên có cái nhìn khái quát, tổng thể về hình tượng nhân vật trẻ em trong các sáng tác của ba tác giả tiêu biểu này, đồng thời có cách tiếp cận phù hợp trong quá trình dạy học.

## 7. CẤU TRÚC ĐỀ TÀI

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo, phần Nội dung của luận văn gồm 3 chương:

- Chương 1- Truyện viết về trẻ em trong văn học hiện thực phê phán Việt Nam 1930-1945

- Chương 2- Hình tượng nhân vật trẻ em trong sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng nhìn từ phương diện nội dung

- Chương 3- Hình tượng nhân vật trẻ em trong sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng nhìn từ phương diện hình thức nghệ thuật



## CHƯƠNG 1

**TRUYỆN VIẾT VỀ TRẺ EM TRONG VĂN HỌC HIỆN  
THỰC PHÊ PHÁN VIỆT NAM 1930 - 1945**

**1.1. KHÁI QUÁT VỀ VĂN HỌC THIẾU NHI TRƯỚC CÁCH  
MẠNG THÁNG TÁM 1945**

**1.1.1 Một bộ phận văn học còn non trẻ chưa có nhiều thành tựu**

Ở Việt Nam, trước Cách mạng tháng Tám, văn học thiếu nhi rất ít được coi trọng. Từ những năm 20 của thế kỉ trước, văn học cho trẻ em mới bắt đầu được chú ý thông qua những cuộc cách tân văn học theo xu hướng hiện đại hoá do chịu ảnh hưởng của văn học phương Tây. Đến những năm 30, văn học viết cho trẻ em trở nên phong phú hơn. Nhóm Tự lực văn đoàn cho xuất bản các loại sách: Sách Hồng, Hoa Mai, Hoa Xuân, Học Sinh, Tuổi Xanh, Truyền Bá...

Các nhà văn thuộc xu hướng hiện thực như Nguyễn Công Hoan, Thạch Lam, Nguyên Hồng, Nam Cao, Tô Hoài, Tú Mỡ... đã có ý thức viết cho các em lành mạnh hơn. Những trang viết của họ chứa chan tinh thần nhân đạo và thấm đẫm khuynh hướng hiện thực.

Khách quan mà nói rằng, giai đoạn này, ở Việt Nam chỉ xuất hiện những tác phẩm viết cho thiếu nhi một cách lẻ tẻ, thậm chí hời hợt chứ chưa thực sự có phong trào sáng tác cho các em.

**1.1.2. Một mảng sáng tác gắn với những thân phận thiệt thòi, lấm láp của trẻ thơ**

Những số phận trẻ thơ bất hạnh, khổ đau là bức tranh phản ánh hiện thực đời thường khắc nghiệt đã tước đi hạnh phúc, tuổi thơ của các em, và qua đó cũng thể hiện được sự cảm thông niềm mến thương da diết của người cầm bút đối với những đứa trẻ côi cút giữa cảnh đời.

- Nổi bật trong những sáng tác viết về thế giới trẻ thơ của

Nguyên Hồng là những em bé bất hạnh bị dày dọ, hắt hủi; những đứa trẻ thiệt thòi, hoàn toàn không có đời sống tinh thần, không có tuổi thơ. Những đứa trẻ này đều sống thiếu tình yêu thương và sự chở che của người thân, gia đình.

- Nhà văn hiện thực Nam Cao chú ý tới nỗi khổ đau, bất hạnh của trẻ em nhà nghèo - những đứa trẻ không có tuổi thơ phải vật lộn với miếng cơm manh áo.

- Trong những trang viết dành cho thiếu nhi của Thạch Lam, hầu hết nhân vật trẻ em đều có tâm hồn trong sáng, thánh thiện như Sơn, Lan trong *Gió lạnh đầu mùa*, Liên, An trong *Hai đứa trẻ...*

## 1.2. TRUYỆN VIẾT VỀ TRẺ EM CỦA THẠCH LAM, NAM CAO, NGUYỄN HỒNG – DÒNG RIÊNG GIỮA NGUỒN CHUNG

### 1.2.1. Vài nét về Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng

**Thạch Lam** tên thật là Nguyễn Tường Vinh, sau đổi thành Nguyễn Tường Lân, sinh năm 1909. Thạch Lam bắt đầu hoạt động văn học từ 1932, thành viên của Tự lực văn đoàn. Ông tham gia biên tập các tờ tuần báo Phong hóa, Ngày nay. Ông mất vì bệnh lao ngày 26-2- 1942 tại Yên Phụ - Hà Nội.

Mặc dù trên văn đàn văn học Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám, Thạch Lam chưa được xếp ở vị trí số một nhưng cũng là một tên tuổi rất đáng coi trọng và khẳng định, bởi ông đã có nhiều đóng góp vào sự phát triển của truyện ngắn Việt Nam, trong đó có mảng văn học viết cho thiếu nhi.

Về bút pháp, Thạch Lam là nhà văn mở đầu cho một giọng điệu riêng - giọng điệu trữ tình trong truyện ngắn. Truyện của Thạch Lam thường không có cốt truyện (hoặc cốt truyện rất đơn giản) nhưng lại chan chứa tình cảm. Ông có biệt tài đi sâu khai thác thế giới nội tâm nhân vật với những cảm giác, cảm xúc mơ hồ, mong

manh, tinh tế. Hai yếu tố hiện thực và lãng mạn trữ tình luôn đan cài, xen kẽ, tạo nên nét đặc thù khó lẫn trong phong cách nghệ thuật của Thạch Lam.

**Nam Cao** tên thật là Trần Hữu Tri, sinh ngày 29 tháng 10 năm 1917, mất ngày 30 tháng 11 năm 1952. Ông là một tài năng nghệ thuật lớn, một nhà văn hiện thực xuất sắc của văn học Việt Nam hiện đại.

Truyện của Nam Cao thường đậm đà ý vị triết lý, mang nặng suy tư. Những trang viết ông dành cho thế giới trẻ thơ cũng vậy. Đó là những trang đời bất hạnh, nghèo khổ, vật lộn với cuộc mưu sinh khiến người đọc không thể xót xa trần trở. Những mảnh đời ấy được Nam Cao khắc hoạ với tấm lòng cảm thông, chia sẻ. Đó có thể là bé Hồng trong *Bài học quét nhà*, bé Dần trong *Một đám cưới*, chị em cái Gái trong *Nghèo* hay những đứa trẻ trong *Trẻ con không được ăn thịt chó...*

**Nguyễn Hồng** tên thật là Nguyễn Nguyên Hồng, sinh ngày 5 tháng 11 năm 1918 trong một gia đình công giáo ở Nam Định. Vốn xuất thân từ cuộc đời lam lũ và là một con người rất dễ xúc động trước cảnh khổ cực của người khác, ông luôn coi cuộc đời là bể dâu, là vực thẳm nên phải luôn cầm bút để nói lên những nỗi thống khổ ấy.

Nguyễn Hồng là một trong những nhà văn hiện thực có cái nhìn sâu xa và nhân bản trong việc thể hiện nỗi thống khổ và những khát vọng đời thường của những người cùng khổ sống dưới đáy xã hội Việt Nam trước Cách mạng.

### **1.2.2. Quan niệm nghệ thuật về con người của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng qua hình tượng nhân vật trẻ em**

- Nguyên Hồng luôn quan niệm văn chương là "*sự thực ở đời*", phải "*trông thẳng vào cuộc sống, thấu suốt nó, nhận thấy nó rồi biến đổi để thuận tiện cho sự nảy nở sinh lực của mình*" (*Ngon lửa*). Chính quan điểm ấy đã hướng ngòi bút Nguyên Hồng đến hình tượng những em bé mồ côi, bất hạnh, bị quăng ra giữa dòng đời giành giật lấy sự sống, sống cuộc sống của người lớn trong hình hài của trẻ thơ. Nguyên Hồng không chỉ dành cho nhân vật của mình tình yêu thương mà qua đó ông còn gửi gắm niềm tin mãnh liệt về phẩm chất trong sáng, sự thánh thiện vốn có trong những tâm hồn trẻ thơ.

- Với bút pháp tả chân sinh động, Nam Cao đặt ra những vấn đề có ý nghĩa xã hội sâu sắc. Người đọc tìm thấy hình ảnh những em bé rách rưới, đói khát, những mảnh đời bất hạnh quanh ta đang diễn ra hàng ngày mà vì vô tình hay cố ý chúng ta lò đi không thấy. Từ những câu chuyện buồn thảm nhưng ánh lên cái nhìn đầy lạc quan nhân đạo về đám trẻ thơ nghèo sống thiếu tình thương như Ninh, Đạt trong *Từ ngày mẹ chết*, Gái trong *Nghèo*....

- Khi quan niệm về nhân vật trong tác phẩm, Thạch Lam cho rằng không có "*con người hoàn toàn*". Điều đó khiến cho thế giới nhân vật trong những trang viết của ông sinh động và rất gần gũi với hiện thực cuộc sống.

Như vậy, quan niệm nghệ thuật về hiện thực và con người trong truyện ngắn của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng vừa biểu hiện cái nhìn hiện thực tinh táo, sắc sảo vừa bộc lộ một tình cảm nhân đạo sâu sắc. Quan niệm nghệ thuật này đã chi phối sự hình thành tất cả các phương diện nội dung và nghệ thuật của tác phẩm: cốt truyện và kết cấu, nhân vật và xung đột nghệ thuật, ngôn ngữ và giọng điệu.

## CHƯƠNG 2

**HÌNH TƯỢNG NHÂN VẬT TRẺ EM TRONG SÁNG TÁC  
CỦA THẠCH LAM, NAM CAO, NGUYỄN HỒNG NHÌN  
TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG**

**2.1. TRẺ EM TRONG MỐI QUAN HỆ VỚI HOÀN CẢNH SỐNG**

**2.1.1. Hoàn cảnh rộng và thân phận của những đứa trẻ cô cút giữa cảnh đời**

Trong mối quan hệ với hoàn cảnh rộng, người đọc dễ thấy là trẻ em phải sống trong nhiều môi trường khác nhau: với cộng đồng xã hội, với bạn bè, với nhà trường, với thiên nhiên... Chính hoàn cảnh này là tác nhân có ảnh hưởng mạnh mẽ đến sự hình thành, phát triển nhân cách của các em.

- Sinh trưởng trong hoàn cảnh lịch sử xã hội bất lợi, thù địch như thế là một sức ép khủng khiếp đối với các em. Không được sự yêu thương, bảo bọc từ phía gia đình, bị buộc phải đối mặt với sự giả dối, tàn bạo, vô cảm, những tâm hồn trẻ thơ không đủ sức chống chọi tất yếu sẽ bị xô đẩy, vùi dập và không ít em bị sa ngã, trở thành những kẻ lưu manh, trộm cắp như Điều trong *Con chó vàng*, cậu bé Hồng trong *Những ngày thơ ấu* của Nguyễn Hồng

- Không như Nguyễn Hồng, bị kịch trẻ thơ trước nanh vuốt cuộc đời được Nam Cao phản ánh ở một khía cạnh khác, có thể nói là phủ phàng hơn. *Một đám cưới* là hình ảnh tội nghiệp của Dần. Em là nạn nhân của xã hội, của hoàn cảnh nghèo đói. Cái nghèo luôn đeo đẳng và người ta nghĩ đến cách thoát nghèo bằng cách cưới vợ, gả chồng cho con. tại.

**2.1.2. Hoàn cảnh hẹp và chân ảnh trẻ thơ giữa khắc nghiệt đời thường**

Viết về thế giới trẻ thơ với một niềm xúc động, một tình thương

mền bao la, người cầm bút không chỉ khái quát tác nhân tha hóa, làm vẩn đục tâm hồn các em là hoàn cảnh xã hội mà họ còn chỉ ra nguyên nhân chủ yếu gây ra nỗi khổ đau, bất hạnh ấy bắt nguồn từ gia đình, từ những người gần gũi nhất với các em nhưng họ lại vô tâm, vô trách nhiệm.

- Thế giới trẻ thơ trong sáng tác của Nam Cao, Nguyên Hồng gắn liền với sự lầm than, tủi cực. Các em không chỉ phải sống trong đói khát, rách rưới mà còn phải chịu sự ghẻ lạnh của những người thân.

- Nhẹ nhàng và sâu lắng, Thạch Lam đi sâu khám phá những nét bình dị, đáng yêu, những rung động, xúc cảm sâu xa trong tâm hồn trẻ thơ giữa khắc nghiệt đời thường.

## 2.2. TRẺ EM TRONG MỐI QUAN HỆ VỚI CHÍNH MÌNH

### 2.2.1. Những tâm hồn trẻ thơ thanh khiết, trong sáng, giàu lòng nhân ái

Các nhân vật trẻ em trong nhiều truyện ngắn của Nam Cao, Nguyên Hồng, Thạch Lam dù bị vùi dập, ngược đãi, đầy đọa nhưng vẫn giữ được sự trong sáng, thanh khiết vốn có của mình.

- Bên cạnh những mảnh đời lầm láp, truyện của Thạch Lam cũng sưởi ấm người đọc bằng những tâm hồn trẻ thơ thanh khiết, trong sáng và giàu lòng nhân ái. Đó là hình ảnh cậu bé Sơn trong *Gió lạnh đầu mùa*. Hay những rung động sâu xa trong lòng cô bé Liên đối với những đứa trẻ con nhà nghèo ở ven chợ.

- Là nhà văn của những người lao khổ, Nguyên Hồng luôn dành cho những nhân vật của ông niềm yêu thương tha thiết và sự cảm thông, thấu hiểu. Vì thế, dù sa ngã, dù bị cuộc đời vùi dập, đầy đọa thì thẳm sâu trong tiềm thức của họ "thiên lương" vẫn không mất đi. Điều trong *Con chó vàng* là một minh chứng.

### **2.2.2. Những tâm hồn thơ, trong sáng, giàu ước mơ, khát vọng**

Dù sống trong cảnh lầm than, đói khổ nhưng khao khát, ước mơ của những tâm hồn trẻ thơ ấy vẫn không bao giờ lụi tắt, cứ âm ỉ chờ dịp để phát sáng. Những mong ước của các em thật bình dị, giản đơn nhưng luôn day dứt lòng người. Đó có thể là ước mơ được sống trong vòng tay yêu thương của bố mẹ, là khao khát có được chiếc áo mới mặc ngày Tết, chiếc áo ấm áp để chống lại cái lạnh trong mùa đông và cũng có thể là khát vọng thoát khỏi cuộc sống mỗi mòn, tàn tạ. Dù lớn hay nhỏ, với những tâm hồn thơ ngây, trong sáng ấy, những mơ ước rất đời thường như thế thật đáng chiu, trân trọng.

## **2.3. HÌNH TƯỢNG TRẺ EM – NỖ LỰC TÁI TẠO HIỆN THỰC VÀ KHÁT VỌNG NHÂN VĂN CỦA NGƯỜI VIẾT**

### **2.3.1. Nỗ lực tái tạo chân xác hiện thực của tác giả qua hình tượng trẻ em**

Hiện thực trong các tác phẩm Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng là xã hội triền miên trong bản cùng, nghèo đói - một xã hội mà thân phận, giá trị con người, đặc biệt là những con người nhỏ bé, bị rẻ rúng, hắt hủi, đày đọa. Mỗi sáng tác gắn với hình tượng trẻ thơ là một lời tố khổ chân thực, cảm động về cuộc sống tối tăm, thâm trầm của phận người.

- Số phận của những đứa trẻ trong nhiều truyện ngắn của Nam Cao được đặt ở những thử thách khốc liệt của cảnh nghèo, miếng ăn. Đó là những mảnh đời nhỏ bé cơ cực, bất hạnh, phải hứng chịu những bi kịch nhân sinh. Không ít nhân vật bị xô đẩy vào những tình huống trớ trêu đến tội nghiệp như Dần trong *Một đám cưới*, Ninh trong *Từ ngày mẹ chết*, Hồng trong *Bài học quét nhà*, Gái trong *Nghèo...*

- Khác với tác giả *Chí Phèo*, trong mỗi câu chuyện của Nguyên Hồng vẫn còn chút ánh sáng ấm áp của tình người, của niềm tin yêu cuộc sống mãnh liệt.

- Bên cạnh một hiện thực u ám, đói nghèo, người đọc còn nhận thấy bi kịch trẻ thơ trong sáng tác Thạch Lam còn đến từ sự tàn héo, cũ mòn của cái "ao đời bằng phẳng". *Hai đứa trẻ* là một minh chứng.

### **2.3.2. Hình tượng trẻ em – sứ giả mang thông điệp nghệ thuật giàu tính nhân văn của người viết**

Xây dựng hình tượng những đứa trẻ bất hạnh - nạn nhân trực tiếp của hoàn cảnh gia đình và xã hội, Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng muốn gióng lên một hồi chuông khẩn thiết: Trẻ con cần phải khôn lớn, cần phải được yêu thương, cần phải biết ước mơ và khát vọng khám phá thế giới kì diệu xung quanh, nhất là tìm được mục đích sống cho riêng mình.

- Kết thúc có hậu đầy tính nhân văn trong *Giọt máu; Những ngày thơ ấu* - Nguyên Hồng là sự bù đắp cho tâm hồn thánh thiện, hiếu thảo. Điều đó khiến người đọc nhận ra chân giá trị cuộc sống qua thông điệp mà nhà văn trao gửi: Có những tình cảm dễ dàng đổ vỡ trước chông gai nhưng tình mẫu tử thiêng liêng không hề suy yếu"; với niềm tin, hi vọng, trẻ em không bao giờ chịu gục ngã, không bao giờ chịu chết hẳn phần người cho dù hoàn cảnh có khắc nghiệt thế nào đi chăng nữa.

- Ngôi bút Thạch Lam trân trọng và tinh tế khi phát hiện những ước mơ thầm kín trong thế giới trẻ thơ. Liên, An trong *Hai đứa trẻ* luôn ước mơ, khao khát được vươn tới một cuộc sống tốt đẹp hơn, có ý nghĩa hơn.



## CHƯƠNG 3

**HÌNH TƯỢNG NHÂN VẬT TRẺ EM TRONG SÁNG TÁC  
CỦA THẠCH LAM, NAM CAO, NGUYỄN HỒNG NHÌN  
TỪ PHƯƠNG DIỆN HÌNH THỨC NGHỆ THUẬT**

## 3.1. NGHỆ THUẬT DỰNG TRUYỆN

**3.1.1. Nghệ thuật tạo dựng tình huống truyện**

Nghiên cứu tình huống truyện trong những sáng tác viết về thế giới trẻ thơ của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyễn Hồng, chúng tôi nhận thấy: Bên cạnh những tình huống bi hài còn có tình huống tâm lí, tình huống tương phản...

- Là một nhà văn có trách nhiệm và có biệt tài khai thác chất bi hài trong cuộc sống, từ những tình huống oái ăm, nghịch dị, Nam Cao khéo léo gợi cho người đọc những suy nghĩ sâu xa về cuộc đời, về con người. Tính bi hài trong những tình huống mà Nam Cao lựa chọn thường tạo bất ngờ cho người đọc. Đó có thể là tình huống dở khóc dở cười trong *Trẻ con không được ăn thịt chó*.

- Vốn tinh tế nhẹ nhàng, Thạch Lam cũng đã tạo ấn tượng với độc giả bằng những tình huống truyện mang đậm phong cách của người viết. Tình huống truyện ngắn của Thạch Lam gương nhẹ hơn rất nhiều so với những nhà văn cùng thời nhưng vẫn gợi được những rung động sâu xa trong lòng người đọc về vẻ đẹp trong sáng, tâm hồn thanh khiết của những đứa trẻ bị cuộc đời vùi dập, đọa đầy.

- Dù phản ánh hiện thực ở góc độ nào, nhân vật của Nguyễn Hồng cũng luôn là những con người có "thiên lương". Chính vì vậy, đọc văn ông, độc giả luôn bắt gặp tình huống con người luôn vượt qua sự dồn nén, vùi dập để tự khẳng định phẩm giá tốt đẹp của mình. Một kiểu tình huống khác mà người đọc thường tìm thấy trong tác phẩm của Nguyễn Hồng là kiểu tình huống con người đột ngột thay

đôi suy nghĩ, hành động trước một hoàn cảnh xúc động nào đó.

### **3.1.2. Nghệ thuật xây dựng chi tiết, sự kiện**

- Trong *Nghèo, Một đám cưới*, Nam Cao khéo léo đan cài những chi tiết, sự kiện tiêu biểu để hiện lên cảnh đói khát, bần cùng của người nông dân trước Cách mạng.

- Thạch Lam thường không miêu tả những bùng vỡ từ mối xung đột gay gắt của sự kiện, mà từ việc sử dụng tài tình các chi tiết, sự kiện đó cứ lúc lại nhói lên với sự hắt hiu, mòi mòi của những nỗi niềm bất trắc, những nếp u ần, khuất lấp trong tâm hồn của từng số phận. Sự kiện trong truyện Thạch Lam là những sự thực khêu gợi cảm giác, tự nhận thức.

Toàn bộ việc chọn đúng đối tượng, tổ chức chặt chẽ, hợp lý các tình tiết, hệ thống sự kiện trong các sáng tác đều nhằm tập trung phơi bày các xung đột xã hội và bộc lộ những số phận, tâm lý, tính cách của con người.

## **3.2. NGÔN TỪ NGHỆ THUẬT**

### **3.2.1. Ngôn ngữ trần thuật, miêu tả**

-Ngôn ngữ trần thuật trong những sáng tác của Thạch Lam giản dị mà tinh tế, nhẹ nhàng mà giàu hình ảnh, cảm xúc và nhiều khi "*rất đậm chất thơ*".

- Ngôn ngữ trần thuật trong những sáng tác của của Nam Cao lạnh lùng, ráo hoảnh như xoáy sâu vào nỗi đau nhân thế khi tái hiện những hoàn cảnh bất hạnh, đáng thương. Một đặc điểm đặc biệt quan trọng mà người đọc không thể không chú ý đến khi tìm hiểu ngôn ngữ trần thuật trong sáng tác của Nam Cao là ông khá linh hoạt trong việc thay đổi giọng điệu để miêu tả, để bộc lộ tình cảm, thái độ đối với đối tượng.

- Không "cay nghiệt" như Nam Cao, ngôn ngữ trần thuật trong văn Nguyên Hồng nhẹ nhàng, thấm đẫm yêu thương nhưng cũng tạo nhiều dư vị xót xa.

Ngoài những đặc điểm trên trong sáng tác của ba nhà văn này chúng ta có thể thấy họ sử dụng khá nhiều hệ thống từ loại: tính từ và từ láy để miêu tả cảnh và diễn tả tâm trạng nhân vật.

### **3.2.2. Ngôn ngữ đối thoại, độc thoại**

- Trong mảng truyện viết về thế giới trẻ thơ của Nguyên Hồng, hầu hết nhân vật trẻ em là những mảnh đời bất hạnh, chịu nhiều thiệt thòi. Đó là những đứa trẻ lang thang, sớm chịu những vùi dập của cuộc sống. Ngôn ngữ đối thoại của chúng cũng in dấu những nhọc nhằn, vất vả của tuổi thơ chịu va đập của hoàn cảnh. Cũng qua những đoạn đối thoại người đọc nhận ra bản chất nhân vật. Những nhân vật phản diện thường sử dụng ngôn ngữ ngoa ngoắt, nanh nọc. Đối lập với ngôn ngữ ấy là ngôn ngữ có biểu hiện sự rụt rè và sợ sệt của những đứa trẻ. Bên cạnh đó, qua ngôn ngữ đối thoại của nhân vật, những nét hồn nhiên, ngây thơ, và trong sáng của trẻ cũng được người cầm bút khám phá.

Bên cạnh ngôn ngữ đối thoại giúp nhà văn lột tả được bản chất xã hội của nhân vật thì nhà văn còn đi khám phá thế giới nội tâm nhân vật bằng ngôn ngữ độc thoại.

Trong hoàn cảnh nghiệt ngã, hầu hết nhân vật trẻ em trong những sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng đều không có cuộc sống bình yên. Dường như tất cả đều chịu sự thua thiệt, đều bị đẩy đọa cả vật chất lẫn tinh thần. Bằng trái tim yêu thương, bằng sự thấu hiểu, từng trải, người cầm bút đã chú ý khai thác thế giới nội tâm nhân vật để biểu hiện những cay nghiệt, khốn cùng của cuộc sống lầm than, tăm tối mà nhân vật của họ phải nếm trải. Đó có thể là

những trạng thái tâm lí căng thẳng, uất ức, tủi nhục không nói thành lời hay những khát vọng, mơ ước nhỏ nhoi. Chính vì thế, có khi lời độc thoại của nhân vật là minh chứng cho sự thanh khiết, trong sáng và đáng yêu của những đứa trẻ từ đó gợi sự cảm thông, chia sẻ của người đọc. Đó cũng là cách người cầm bút khẳng định niềm tin của mình vào phẩm chất, vẻ đẹp tâm hồn của những đứa trẻ: Dù hoàn cảnh khắc nghiệt, khốn cùng thì các em vẫn là những tâm hồn nhạy cảm, dễ xúc động, biết yêu thương, sẻ chia...

Qua những lời độc thoại nội tâm, các em đã thể hiện được cách cảm, cách nghĩ cùng những xúc cảm tinh tế trước thiên nhiên, trước tình yêu thương đối với mẹ, tình cảm gia đình.

### **3.2.3. Ngôn ngữ dân dã, giàu sắc thái địa phương**

Là những cây bút trụ cột của văn học hiện thực phê phán giai đoạn 1930 – 1945, sự độc đáo, hấp dẫn trong ngôn ngữ truyện viết về trẻ em của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng cũng xuất phát từ một nguyên nhân quan trọng: Tính chất địa phương, vùng miền trong ngôn từ nghệ thuật.

-Thông qua ngôn ngữ truyện của Nguyên Hồng, người đọc có thể bắt gặp hình ảnh một xã hội thu nhỏ với những con người thuộc đủ mọi lứa tuổi, ngành nghề, giới tính. Mỗi nhân vật có một loại ngôn ngữ riêng được chất lọc từ cuộc sống. Đó có thể là ngôn ngữ của những đứa trẻ lang thang đầu đường xó chợ như ngôn ngữ của cậu bé Hồng và đám bạn của cậu trong *Những ngày thơ ấu* hay ngôn ngữ của những đứa bé bị hắt hủi, bị bỏ rơi như Nhân, Mũn trong *Đây bóng tối*.

- Trong các sáng tác của Nam Cao viết về những cay cực, lao khổ của thế giới trẻ thơ, người đọc nhận thấy: Ngôn ngữ trong truyện của Nam Cao là lời ăn tiếng nói quần chúng, giản dị mà

phong phú, chắc chắn mà uyển chuyển, có khi xù xì dài dòng nhưng trong sáng đậm đà thường xen lẫn thành ngữ, tục ngữ.

- Với ngôn ngữ mộc mạc giàu sắc thái địa phương, Nguyên Hồng làm người đọc xúc động trước một hình ảnh đáng thương. Ở truyện ngắn của Nguyên Hồng, ta còn bắt gặp rất nhiều từ ngữ đặc biệt - những từ ngữ trong sinh hoạt hàng ngày, những cách so sánh, ví von, những cách suy nghĩ, nói năng của người dân xứ Bắc.

### 3.3. KẾT CẤU TÁC PHẨM

#### 3.3.1. Kết cấu theo trình tự thời gian

- Không giống Nguyễn Công Hoan thường sử dụng cách kể chuyện khá đơn giản, lần theo sự kiện, xuôi theo trục thời gian, trong các sáng tác của Nam Cao, bên cạnh dòng thời gian thường nhật, truyện thường có sự đan xen thêm cả dòng thời gian xuôi theo tâm trạng, sự hồi tưởng trong quá khứ.

Trong tác phẩm Thạch Lam những truyện ngắn dựa trên tình thế chung là cả cuộc đời nhân vật. Tuy nhiên vẫn có nhiều tác phẩm của ông, sự chuyển biến xảy ra chỉ trong thời gian ngắn. Như *Hai đứa trẻ*, thời gian của câu chuyện chỉ gói gọn trong khoảnh khắc của một buổi chiều tàn và dần dần chuyển sang màn đêm.

Với Nguyên Hồng, kết cấu thời gian trong *Đây bóng tối* được vận động theo quá trình từ những ngày Nhân còn nhỏ, phải đi ăn mày cho đến lúc có vợ, có con và trở thành người đàn ông mù lòa trong những ngày cuối đời. Nhờ kết cấu như thế, nhà văn đã giúp người đọc hình dung được sự khốn cùng, nghèo khổ luôn đeo đuổi nhân vật. Và một cách tự nhiên, những cảnh ngộ thương tâm của nhân vật đã “bám” vào người đọc, gọi lên ở họ bao trăn trở, cảm thông về sự u ám, không lối thoát của những kiếp lầm than.

### 3.3.2. Kết cấu song tuyến

Với *Giọt máu* của Nguyễn Hồng, *Nghèo* của Nam Cao, *Nhà mẹ Lê* của Thạch Lam, cuộc sống và thân phận của những đứa trẻ khốn cùng như Gái, bé Thọ, mười một đứa trẻ nhà mẹ Lê trở nên không thể dung hòa được với lối sống, quan điểm, tư tưởng của lũ nhà giàu và chen chúc bộn quan lại kiêu như Nghị Quế, Nghị Lại... Kết cấu của tác phẩm được dẫn dắt bởi sự song hành của hai tuyến nhân vật mâu thuẫn với nhau, liên tục xung đột mà vẫn không có hồi kết thúc. Số phận của cả hai bên, hai kiểu người trong xã hội vẫn còn lấp lửng.

### 3.3.3. Kết cấu tâm lý

Tiêu biểu cho truyện có kết cấu tâm lý này là *Hai đứa trẻ*, *Gió lạnh đầu mùa* của Thạch Lam, *Từ ngày mẹ chết* của Nam Cao.

- Cốt truyện trong *Từ ngày mẹ chết* được xây dựng bằng dòng chảy kí ức của bé Ninh.

-Truyện *Hai đứa trẻ* như một mảng đời bình lặng của một phố huyện nghèo được Thạch Lam thể hiện theo dòng diễn biến tâm trạng của Liên .

## KẾT LUẬN

1. Văn học Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám 1945 đã có một khoảng riêng để viết về đề tài thiếu nhi và dành cho thiếu nhi. Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng là những gương mặt tiêu biểu góp vào khoảng riêng ấy những tác phẩm văn chương với những sắc màu không dễ lẫn. Sắc màu đó toả ra từ hệ thống hình tượng, từ cấu trúc ngôn từ, từ các thủ pháp nghệ thuật ... mang đậm hơi thở cuộc sống của xã hội Việt Nam trước Cách mạng. Nó giúp người đọc hiểu thêm con người Việt Nam và hiểu thêm chính bản thân mình. Nó cũng giúp cho mỗi người dân Việt Nam nói chung và trẻ em nói riêng thêm hiểu cả những đắng cay và tủi nhục của dân tộc mình trong một giai đoạn lịch sử; từ đó biết trân trọng, giữ gìn và phát huy những vẻ đẹp, những giá trị cuộc sống, biết yêu thương, sẻ chia và đồng cảm với những thân phận bất hạnh hơn mình.

Công bằng mà nói, trong đội ngũ các nhà văn viết cho thiếu nhi, Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng là những cây bút "không chuyên". Thế nhưng, số ít trong sự nghiệp sáng tác của họ đã dành cho những tâm hồn thơ trẻ, thánh thiện đó thực sự thu hút sự yêu mến, quan tâm của bạn đọc và các nhà nghiên cứu, phê bình văn học. Vì thế, chúng tôi chọn đề tài nghiên cứu về hình tượng trẻ em trong sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng vừa để tìm hiểu, đánh giá những thành công cùng phong cách của ba tác giả ở đề tài viết cho thiếu nhi, vừa để khẳng định sự đóng góp của ba cây bút "không chuyên" này trong sự định hình và phát triển của văn học thiếu nhi Việt Nam hiện đại.

2. Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng là những nhà văn có cá tính sáng tạo, có niềm đam mê nghề nghiệp và ý thức trách nhiệm của

người cầm bút. Những quan niệm nghệ thuật chỉ đạo, định hướng các tác phẩm văn chương của họ đều được khơi nguồn từ một trái tim giàu lòng nhân đạo, biết cảm thù và cũng biết yêu thương. Trong quá trình sáng tác văn chương của mình, cả ba nhà văn này đã có những đóng góp quan trọng cho nền văn xuôi Việt Nam hiện đại. Với mảng sáng tác "lệch dòng" – truyện về trẻ thơ và dành cho thế giới trẻ thơ, họ cũng đã có nhiều thành công rất đáng ghi nhận về cả hai phương diện nội dung và hình thức nghệ thuật.

Về nội dung, người viết đã tái tạo và xây dựng được một thế giới nhân vật dù chưa phong phú, đông đảo, nhưng đã có một diện mạo riêng, góp phần làm nên diện mạo chung của thế giới nhân vật trong văn học Việt Nam hiện đại. Trong thế giới nhân vật ấy, có thể chưa có những nhân vật điển hình theo đúng khái niệm của loại nhân vật này, chưa có nhiều nhân vật thật sự tiêu biểu và có cá tính đậm nét, gây được ấn tượng sâu đậm trong tâm hồn độc giả nhưng cũng đã có những nhân vật thành công ở chừng mực nào đó. Những nhân vật ấy đã giúp người đọc hiểu rõ hơn số phận cuộc đời của những thân phận trẻ thơ với tất cả những bất hạnh, khổ đau và cả những hạnh phúc ngọt ngào, với cả những mặt thiện - ác, tốt - xấu. Sự hiện diện của những hình tượng trẻ thơ với tâm hồn thanh khiết, trong sáng, giàu lòng nhân, ước mơ, khát vọng đã khiến truyện của họ vừa quen, vừa lạ. Quen vì mang những đặc điểm chung của trẻ em mọi thời đại; lạ vì tính cá thể hóa sắc nét nhờ tài năng và cá tính sáng tạo độc đáo của mỗi nhà văn. Cùng với bút pháp xây dựng nhân vật, bức tranh xã hội Việt Nam trước Cách mạng - một môi trường khắc nghiệt, thù địch với trẻ thơ, là tác nhân làm cho cuộc sống nhân dân nói chung và trẻ em nói riêng trở nên bần cùng, tha hóa - cũng được



tái hiện chân thực, sinh động trong sáng tác dành cho thiếu nhi của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng .

Có được thành công ấy bởi cả ba tác giả, bằng sự trải nghiệm của bản thân, sự trở trăn với cõi đời, cõi người, đã viết về các em với tất cả nhiệt huyết từ một trái tim giàu cảm thông, sẻ chia, thương cảm và đầy trách nhiệm với trẻ thơ.

Nét đặc sắc trong nghệ thuật tự sự của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng là sự xuất hiện phổ biến kiểu cốt truyện tâm lí. Điều này giúp nhà văn đi sâu khai thác thế giới tâm hồn trẻ thơ. Nhờ vậy, bạn đọc có điều kiện thấu hiểu tâm lí lứa tuổi thiếu nhi. Các em vừa hồn nhiên, ngây thơ, nhân ái và giàu ước mơ, khát vọng nhưng cũng lấm trăn trở, lo âu trước cuộc đời còn nhiều đắng cay, tủi cực. Nghệ thuật xây dựng nhân vật trẻ em trong sáng tác của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng biểu hiện đặc sắc ở một số phương diện: Miêu tả ngoại hình nhân vật, miêu tả nội tâm thông qua độc thoại nhằm bộc lộ “con người bên trong” của các em, đặc biệt qua hệ thống hành động bột phát, bất ngờ phù hợp với tính cách của nhân vật trẻ thơ. Kế thừa thủ pháp xây dựng nhân vật trong nghệ thuật văn chương truyền thống, kết hợp nhuần nhuyễn với thủ pháp xây dựng nhân vật trong nghệ thuật văn chương hiện đại, nhà văn đã thổi sức sống vào thế giới nhân vật của mình. Bởi vậy, nhân vật trẻ thơ trong truyện ngắn của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng vừa mang đặc điểm tính cách của trẻ thơ hồn nhiên, thánh thiện vừa mang đặc điểm của nhân vật người lớn ở khía cạnh khai thác nhân vật từ chiều sâu tâm hồn, tạo nên nhân vật với thế giới nội tâm phong phú, nhiều chiều và luôn biến chuyển.

Về phương diện ngôn ngữ, các tác giả không "sao chép" y nguyên ngôn ngữ đời thường của người dân Việt Nam trước Cách

mạng mà chất lọc lấy tinh hoa và nghệ thuật hóa chất liệu ấy đưa vào tác phẩm. Bởi vậy, khi đọc tác phẩm, người đọc thấy ngôn ngữ nhân vật của họ đậm đà sắc màu dân tộc, độc đáo, gần gũi, thân quen mà không lạ lẫm. Đây là thành công mà không phải nhà văn nào cũng đạt tới.

3. Với sự hiểu biết sâu sắc về đời sống và tâm hồn trẻ thơ, với tài năng và một tầm văn hóa cao, Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng không chỉ xây dựng thành công một thế giới nghệ thuật chân thực, sắc nét về cuộc đời và những thân phận trẻ thơ bất hạnh trong một giai đoạn lịch sử đau thương, tủ nhục mà còn in đậm cá tính sáng tạo của nhà văn trong hành trình phản ánh, lý giải số phận, tâm hồn các em.

Ngoài những kết quả bước đầu, việc tiến hành đề tài trong sự hạn hẹp của dung lượng và điều kiện nghiên cứu đã chúng tôi thức nhận rõ rằng, còn rất nhiều vấn đề về văn học thiếu nhi của Thạch Lam, Nam Cao, Nguyên Hồng trước Cách mạng cần có thời gian để tiếp tục đi sâu, bàn kĩ. Ví như: những phương diện về thi pháp tác phẩm, mối quan hệ giữa văn hoá dân gian, văn hoá dân tộc và văn học thiếu nhi, mối quan hệ giữa nhà văn hiện thực với một số nhà văn viết về đề tài thiếu nhi thuộc các khuynh hướng khác v.v... Như thế, những gì chúng tôi thực hiện được trong đề tài này mới chỉ là một trong những khởi động tạo đà. Hi vọng, trong tương lai sẽ có những công trình bề thế nghiên cứu về văn học thiếu nhi Việt Nam trước Cách mạng nói chung, của ba tác giả Nam Cao, Nguyên Hồng, Thạch Lam nói riêng, một cách sâu sắc và toàn diện hơn.